

NORSK SPRÅKRÅD

Utdanningsminister Trond Giske
Kirke-, utdannings- og forsknings-
departementet
Postboks 8110 Dep
0032 OSLO

REF.

VÅR REF.
20001730-2 ER/-

DATO
13.9.00

Byrådsak 205/00, Oslo kommune, ”Sidemål i videregående opplæring”

Vi viser til innstillingen fra Oslo byråd til bystyret i Oslo 7.8. i år: ”Oslo kommune søker Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet om forsøk med valgfri skriftlig sidemålsopplæring i videregående skole.” Vi viser også til alternative forslag som er lagt fram.

Norsk språkråd hilser med glede en pedagogisk debatt om metoder for å forbedre opplæringen i våre to språkformer nynorsk og bokmål. Vi vil likevel klart advare mot forsøk med valgfri skriftlig opplæring i sidemålet, og ønsker å legge fram vårt prinsipielle syn i denne saken.

To offisielt likestilte målformer

Et forsøk med valgfri skriftlig sidemålsopplæring vil være et brudd med norsk språkpolitikk, som siden 1885 har hatt som en grunnleggende premiss likestilling mellom bokmål og nynorsk. Likestillingsvedtaket ble gjort av Stortinget, og da sidemålsstilen ble lovfestet for gymnaset i 1907, var det en viktig historisk markering av at de to målformene var likestilte.

Et av Språkrådets hovedansvarsområder er knyttet til å fremme en reell likestilling mellom nynorsk og bokmål. En åpning for fritaksforsøk i skriftlig nynorsk sidemål kan få svært alvorlige følger for denne likestillingen både på kort og lang sikt. Vi må derfor innstendig be om at slike forsøk ikke blir iverksatt.

Læreplanen og sidemålsopplæringen

L97 innebar en oppvurdering av nynorskundervisningen i grunnskolen og åpnet for en nyorientering i sidemålsundervisningen i forhold til tidligere læreplaner i norsk. For videregående opplæring la Reform 94 opp til en formell styrking av ”tospråksopplæringen” på allmennfaglig studieretning. Eksamensordningen forutsetter reell likestilling mellom nynorsk og bokmål, og fagplanen gir uttrykk for at opplæringen i bokmål og nynorsk er en del av den generelle skriveopplæringen. Denne læreplanen er landsgyldig. Hensynet til likestilling mellom målformene har vært et mål for de sakkyndige som har utarbeidet planen, for skolestyresmaktene og Stortinget. I lys av

norskplanens intensjon er det viktig at en eventuell forsøksordning med det mål å styrke den skriftlige kompetansen i hovedmålet ikke gjennomføres på bekostning av opplæringen i skriftlig sidemål.

Konsekvenser for høyere utdanning og arbeidsliv

Hittil har det vært et vilkår for generell studiekompetanse at studentene har fått skriftlig opplæring i begge målformer. I en rekke stillinger i skoleverket, i statsadministrasjonen og i en del andre administrative stillinger er yrkesutøvere pålagt å beherske begge målformer skriftlig. Norsk språkråd har i årevis registrert mangelfull nynorsk-kompetanse i samfunnet. Statsinstitusjonene har vanskelig for å etterleve målloven, og mange av dem grunngir dette med at kompetansen i nynorsk hos de ansatte er for dårlig. Dersom skriftlig nynorsk blir valgt bort i videregående opplæring, vil denne situasjonen ytterligere forverres. Vi vil videre understreke Oslos spesielle situasjon, fordi landets hovedstad har så stor del av de statlige stillingene.

Tiltak for å forbedre sidemålsundervisningen

Kritikken fra *elevene*, slik Norsk språkråd har oppfattet den gjennom presseinnlegg og i direkte kontakt over telefon og e-post, rammer flere nivåer i skolen. Elevene peker på manglende lærerkompetanse, negative lærerholdninger, dårlige undervisningsmetoder og manglende legitimering av nynorskopplæringen. Disse forholdene henger naturligvis sammen, og det er ikke gjort i en håndvending å snu situasjonen.

a) Lærerkompetansen

Skal lærerne få til den vekslingen mellom bokmål og nynorsk i undervisningen som er nødvendig, må de mestre begge målformer godt. De må være i stand til å bruke nynorsk som tavlespråk "på sparket", og ellers kunne skrive god nynorsk. Denne kompetansen mangler hos mange norsklærere. Utvalget som evaluerte norskfaget i allmennlærerutdanningen på oppdrag fra KUF i 1998, sier i rapporten sin at en viktig grunn til høy strykprosent i norsk blant allmennlærerstudenter, er at de ikke kan skrive nynorsk. Usikre lærere gir dårlig undervisning, og de vil i liten grad være nyskapende og bryte ned nedarvede undervisningstradisjoner. Kritikken fra elevene rammer altså lærerutdanningen, og det bør vurderes om den bør legges om, få økt undervisningstimetall osv. Etter endt utdanning må lærerne gis anledning til å gå på kurs, og det bør utarbeides spesielle opplegg for lærere med henblikk på undervisning i nynorsk som sidemål.

b) Negative lærerholdninger

I rapporten fra forsøket med sidemålsseksamen til jul i tredje klasse (Fagerborg og Laksevåg videregående skoler, 1996) heter det blant annet: "I sine frie kommentarer trekker mange elever fram nettopp mangelen på motivasjon og inspirasjon hos norsklærerne når de kommenterer sine tidligere erfaringer med sidemålsundervisning. Dette legger flere elever vekt på når de kommenterer hvilke faktorer som har formet deres holdninger til sidemålet og sidemålsundervisninga." Vi kan dessverre ikke se bort fra at noen norsklærere har slik uvilje mot nynorsk at de helst ikke burde undervise i emnet. For elever som har tillit til at en fagperson vet hva han eller hun uttaler seg om, får slik negativ holdning stor gjennomslagskraft. Større kompetanse i og kunnskap om undervisningsemnet vil trolig være med på å minske den negative innstillingen hos den enkelte lærer. Derfor bør økt kunnskap og metodikk i sidemålsundervisning prioriteres i etterutdanningen.

Forsøksordninger for å styrke sidemålsopplæringen

Når resultatet av morsmålsundervisningen er for dårlig, må målet være å forbedre undervisningen i begge målformer. Vi har så langt ikke hatt større forsøk i skolen der styrking av sidemålsopplæringen har vært en grunnleggende premiss. Norsk språkråd ville derfor hilse velkommen forslag om å sette i gang slike forsøk. To forutsetninger må imidlertid etter vårt syn være oppfylt:

Forsøksordningen må ikke dreie seg om valgfri skriftlig sidemålsundervisning, eller åpne for karakterfritak. Målet med forsøket må være at elevene skal øke sin skrivekompetanse i begge skriftspråkene. Dernest er det ønskelig at elevenes kunnskap om og innsikt i den norske språksituasjonen blir bedre. På den bakgrunn er det trolig mulig å få fram endrede holdninger til den over hundre år gamle kulturarven som nynorsk representerer.

Norsk språkråd mener at slike faglig baserte forsøksordninger, med siktemål å styrke elevenes samlede morsmålskunnskap, er et viktig tiltak i dagens situasjon.

Konklusjon

Norsk språkråd ber departementet

- 1 ta initiativ til forsøk med alternative former for undervisning med sikte på at elevene bedrer sin skrivekompetanse både i sidemål og hovedmål, og med sikte på å skape bedre forståelse for den norske språksituasjonen
- 2 ta initiativ til tiltak for å bedre lærernes kompetanse, særlig når det gjelder undervisning i nynorsk sidemål
- 3 avvise forsøk som innebærer valgfri skriftlig opplæring i sidemålet

Norsk språkråd gjør gjerne nærmere rede for sitt syn i et eget møte med departementet.

Med hilsen

Jan Olav Fretland (sign.)
leder

Kåre Skadberg
kontorsjef

Kopi til Kulturdepartementet
Oslo bystyre, kultur- og utdanningskomiteen